

GJYKATA EVROPIANE E TË DREJTAVE TË NJERIUT
SEKSIONI I TRETË

VENDIM

Kërkesa nr. 32850/16

**ILIRIA sh.p.k.
kundër Shqipërisë**

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (Seksioni i Tretë), e mbledhur më 2 prill 2024, si Komitetet i përbërë nga:

Georgios A. Serghides, *President*,

Darian Pavli,

Oddný Mjöll Arnardóttir, *gjyqtarë*,

dhe Olga Chernishova, *zëvendëskancelare e Seksionit*,

duke pasur parasysh:

kërkesën (nr. 32850/16) kundër Republikës së Shqipërisë të depozituar në Gjykatë sipas nenit 34 të Konventës për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (“Konventa”) më 28 maj 2016 nga një shoqëri italiane, Iliria sh.p.k. (në likuidim) (“shoqëria kërkuese”), të regjistruar në Napoli dhe të përfaqësuar nga z. A. Saccucci, avokat i licencuar në Romë;

vendimin për të njoftuar për kërkesat sipas paragrafit 1 të nenit 6 të Konventës në lidhje me sigurinë juridike dhe vonesën në ekzekutimin e një vendimi, Qeverinë e Shqipërisë (“Qeveria”) të përfaqësuar nga Agjencia e asaj kohe znj. A. Hicka dhe më pas nga z. O. Moçka, avokat i përgjithshëm i shtetit;

faktin që Qeveria Italiane nuk ka kërkuar të ushtrojë të drejtën e saj për të ndërhyrë (neni 36 paragrafi 1 i Konventës dhe rregulli 44 paragrafi 1 i rregullores së Gjykatës);

parashtrimet e palëve;

Pas diskutimit, vendosi si më poshtë:

OBJEKTI I ÇËSHTJES

1. Çështja në fjalë ka të bëjë me mosnjohjen në Shqipëri të një vendimi të huaj arbitrazhi, të cilin gjykatat e brendshme e gjetën të papajtueshëm me parimet bazë të ligjit shqiptar.

2. Kërkesa e mëparshme e shoqërisë kërkuese në Gjykatë rezultoi në gjetje të shkeljes së paragrafit 1 të nenit 6 për shkak të kohëzgjatjes së procedurave të njohjes (shihni *Iliria sh.p.k. kundër Shqipërisë* [Komiteti], nr. 31011/09, 5 mars 2024).

A. Procesi në arbitrazh

1. Sfondi

3. Më 31 korrik 1990, autoritetet shqiptare miratuan ligjin për mbrojtjen e investimeve të huaja (dekret i Presidiumit të Kuvendit Popullor nr. 7406 “Për mbrojtjen e investimeve të huaja”) dhe ligjin për shoqëritë me kapital të huaj (dekret i Presidiumit të Kuvendit Popullor nr. 7407 “Për shoqëritë me kapital të huaj”).

4. Sipas ligjit për mbrojtjen e investimeve të huaja, investitorët kishin të drejtë të zgjidhnin mosmarrëveshjet me arbitrazh (shihni paragrafin 65 më poshtë).

5. Ligji për shoqëritë me kapital të huaj parashikonte që një person me banim jashtë Shqipërisë, me autorizimin e Këshillit të Ministrave, mund të lidhte një marrëveshje me persona me banim në Shqipëri për të krijuar një shoqëri shqiptare.

6. Neni 5 i ligjit parashikonte që kjo marrëveshje duhej të rregullohej nga ligji shqiptar.

2. Marrëveshja 1991

7. Më 26 mars 1991, shoqëria kërkuese nënshkroi një marrëveshje ("Marrëveshja 1991") me Qeverinë Shqiptare dhe *ndërmarrjen komunale të plazheve Durrës* për krijimin e një shoqërie me pronësi të përzier (publike-private) të quajtur "DIF" që do të zhvillonte plazhin e Durrësit. Qëllimi i DIF-it ishte të rehabilitonte plazhin, të ndërtonte infrastrukturë, si: kanalizime, një ujësjellës, rrugë dhe hotele për të akomoduar rreth 70,000 turistë.

8. Marrëveshja rregullohej sipas ligjit zviceran dhe *lex mercatoria*. Sipas saj, ishte marrë miratimi paraprak nga Këshilli i Ministrave, siç kërkohej nga ligji për shoqëritë me kapital të huaj.

9. Mosmarrëveshjet duhej të zgjidheshin me arbitrazh.

10. Më 28 mars 1991, Këshilli i Ministrave miratoi krijimin e DIF-it.

3. *Vendimi i arbitrazhit*

11. Më 3 shtator 1993, një tribunal ndërkombëtar arbitrazhi i krijuar bazuar në Marrëveshjen 1991 urdhëroi qeverinë shqiptare që t'i paguajë shoqërisë kërkuese 48,239,000,000 lira italiane ("ITL") dhe një interes vjetor me normë 13% ("vendimi i arbitrazhit"). Procesi dhe arsyet që çuan në gjetjet e gjykatës, të përshkruara në vendim, ishin si më poshtë.

a) **Procesi**

12. Në një datë të papërcaktuar, shoqëria kërkuese filloi procesin e arbitrazhit të bazuar në kontratë kundër qeverisë shqiptare dhe caktoi një nga tre arbitrat. Me kërkesë të shoqërisë kërkuese dhe meqenëse Qeveria nuk arriti të caktojë një arbitër, Dhoma Ndërkombëtare e Tregtisë ("ICC") në Paris caktoi arbitrin e dytë, z. F. L., një shtetas shqiptar dhe avokat i licencuar në Tiranë. Dy arbitrat më pas caktuan arbitrin e tretë dhe kryetarin e tribunalit.

13. Shoqëria kërkuese pretendoi se Shqipëria kishte përcaktuar përsëri kufijtë e saj administrativë dhe e kishte ndarë zonën bregdetare që ishte objekt i Marrëveshjes 1991 ndërmjet dy bashkive (Durrësit dhe Kavajës), gjë që e bëri të pamundur investimin. Ajo pretendoi gjithashtu se autoritetet kishin transferuar pronësinë e pjesëve të tokës përkatëse të ish-pronarët e saj dhe/ose të fermerët.

14. Palët shkëmbyen parashtrimet e tyre përkatëse me shkrim. Ndër të tjera, Qeveria parashtrroi se ajo nuk kishte legjitimitim pasiv në proceset e arbitrazhit pasi nuk kishte ndërmarrë asnjë detyrim ndaj shoqërisë kërkuese sipas Marrëveshjes 1991.

15. Në një seancë pajtimi të 3 korrikut 1993, zëvendësministri për Punët Publike u shpreh se të dyja palët në mosmarrëveshje nuk kishin përmbushur detyrimet e tyre dhe u shpreh se autoritetet ishin të gatshme të negocionin përsëri marrëveshjen dhe të mbanin pjesën e tyre të përgjegjësisë deri në 1 miliard lira italiane. Shoqëria kërkuese e refuzoi propozimin.

16. Në seancën dëgjimore të 17 korrikut 1993, shoqëria kërkuese hodhi poshtë si të pabazuar justifikimin e qeverisë që ajo nuk kishte legjitimitim pasiv në proces. Ajo paraqiti një sërë dokumentesh të cilat sipas saj tregonin se Qeveria kishte caktuar disa anëtarë në bordin e drejtorëve të shoqërisë me pronësi të përzier DIF dhe, për rrjedhojë, kishte përmbushur një pjesë të kontratës dhe kishte legjitimitim pasiv.

17. Përveç kësaj, shoqëria kërkuese paraqiti një raport ekspertize në lidhje me *quantum* të pretendimit të saj.

18. Askush nuk u paraqiti në seancë në emër të Qeverisë.

19. Seanca e 18 korrikut 1993 u shty për shkak të mosparaqitjes së përfaqësuesit të Qeverisë.

20. Seanca dëgjimore e 19 korrikut 1993 u shty me kërkesë të Qeverisë, e cila kërkoi kohë të mjaftueshme për t'iu përgjigjur raportit të ekspertizës në lidhje me *quantum*. Tribunali caktoi shtatë ditë kohë për këtë qëllim.

21. Qeveria paraqiti parashtrime shtesë me shkrim më 27 korrik 1993, megjithatë nuk paraqiti asnjë parashtrim në lidhje me *quantum*.

22. Në seancën përfundimtare të datës 2 shtator 1993, shoqëria kërkuese ritheksoi pretendimin e saj në lidhje me shkeljet e Marrëveshjes 1991 nga ana e Qeverisë, ndërsa Qeveria këmbënguli se ajo nuk kishte legjitimitim pasiv në proces.

b) Arsyet

23. Për aq sa ishte e rëndësishme, tribunali u mbështet në arsyet e mëposhtme për të vendosur në favor të shoqërisë kërkuese.

24. Ai vuri në dukje se megjithëse qeveria shqiptare nuk i kishte kundërshtuar shkeljet e pretenduara të Marrëveshjes 1991, tribunali duhej të konstatoje në njëfarë mase se ato në fakt kishin ndodhur.

25. Tribunali konstatoi se Qeveria nuk kishte dhënë një garanci bankare që i kërkohej në bazë të marrëveshjes para fillimit të punimeve. Gjithashtu Qeveria e kishte ndarë në mënyrë administrative zonën e investimit mes dy rretheve të ndryshme të Durrësit dhe Kavajës dhe një pjesë të zonës ia kishte dhënë fermerëve dhe personave të tjerë privatë. Në këtë mënyrë, tribunali konstatoi se Qeveria kishte shkaktuar dëm ndaj të dy aksionarëve të shoqërisë me pronësi të përzier, kështu që edhe nëse supozohej që qeveria nuk ishte përgjegjëse sipas kontratës, ajo ishte përgjegjëse në formë jokontraktuale.

26. Tribunali konstatoi gjithashtu se shoqëria kërkuese kishte filluar përgatitjen e dokumenteve teknike paraprake përkatëse për ndërtimin e një hoteli, ndërtimi i të cilit nuk mund të vijonte si rezultat i pengesave të krijuara nga autoritetet shqiptare, siç dëshmohet nga një sërë korrespondencash të autoriteteve shtetërore me shoqërinë kërkuese.

27. Në përgjigje të pretendimit të Qeverisë se nuk mund të ishte pjesë e një marrëveshjeje me subjektet private, tribunali konstatoi se kontratat private ndërmjet qeverive sovrane dhe investitorëve ishin të zakonshme në të drejtën ndërkombëtare të biznesit dhe nuk shkelnin parimin e sovranitetit.

28. Tribunali vuri në dukje se Marrëveshja 1991 kishte përjashtuar zbatueshmërinë e ligjit shqiptar, prandaj mungesa e pretenduar e legjitimitimit pasiv të Qeverisë, e cila bazohej në ligjin shqiptar, nuk mund të pranohej.

29. Tribunali kuptoi se në vendet komuniste si Shqipëria në datën e nënshkrimit të Marrëveshjes 1991, ekonomia ishte e centralizuar dhe qeverisja qendrore ishte përgjegjëse për të gjitha nënndarjet e saj. Gjithashtu, shumë nga detyrimet e parashikuara në Marrëveshjen 1991 i ishin atribuar shprehimisht Qeverisë dhe ishin të një natyre të tillë që mund të përmbusheshin vetëm nga qeverisja qendrore.

30. Sipas tribunalit, me vendimin e saj të 28 marsit 1991 (shihni paragrafin 10 më lart) Marrëveshja 1991 jo vetëm që ishte “miratuar” nga qeveria, por edhe kishte hyrë në fuqi.

31. Gjithashtu, tribunali theksoi se Qeveria kishte marrë pjesë në zbatimin e Marrëveshjes 1991 duke caktuar anëtarë të bordit të drejtorëve të DIF, gjë që sugjeroi se Qeveria kishte nxjerrë të drejta dhe detyrime nga marrëveshja. Legjitimitimi pasiv i Qeverisë u mbështet njësoj nga natyra e deklaratave të bëra nga zëvendësministri për punët publike para tribunalit (shihni paragrafin 15 më lart). Tribunali doli në përfundimin se nëse çështja u shqyrtua për përgjegjësinë kontraktuale ose jokontraktuale, Qeveria ishte përgjegjëse për dëmin që i kishte shkaktuar shoqërisë kërkuese.

32. Për sa i përket *quantum*, tribunali ra dakord me pretendimet e shoqërisë kërkuese të mbështetura nga një raport ekspertize që nuk ishte kundërshtuar nga Qeveria. Në këto kushte, tribunali vendosi me shumicën e votave në favor të shoqërisë kërkuese.

B. Njohja fillestare dhe procedura e ekzekutimit në Shqipëri

1. Proceset e njohjes

33. Më 25 maj 1995, Ministria e Financave informoi shoqërinë kërkuese se ajo do të paguante borxhin e saj pasi të merrte kredi nga bankat e huaja.

34. Më 11 mars 1998, shoqëria kërkuese paraqiti një kërkesë pa palë kundërshtare (d.m.th. pa përmendur palën kundërshtare) që Gjykata e Apelit Tiranë të njihte vendimin e arbitrazhit në rendin

juridik shqiptar sipas neneve 393 et. seq. të Kodit të Procedurës Civile (“KPC”) (shihni paragrafin 67 më poshtë).

35. Më 2 prill 1998, Gjykata e Apelit Tiranë miratoi kërkesën dhe njohu vendimin e arbitrazhit duke e bërë atë të ekzekutueshëm. Meqë ky vendim i referohej vetëm shumës së principalit, më 5 maj 2000 po kjo gjykatë e plotësoi vendimin e saj të parë duke njohur detyrimin e debitorit për të paguar edhe interesat (“vendimet e njohjes”).

2. Procedura e ekzekutimit

36. Më 10 prill 1998, Gjykata e Apelit Tiranë nxori një urdhër ekzekutimi në lidhje me vendimin e arbitrazhit të njohur nga vendimet e brendshme.

37. Më 11 nëntor 1998 dhe 20 maj 2002, një përmbarues i dërgoi Këshillit të Ministrave informacionin për borxhin ndaj shoqërisë kërkuese dhe rekomandoi që palët të hynin në negociata për kushtet e pagesës.

C. Kërkesë për rivendosje në afat

38. Në një datë të pa specifikuar, Këshilli i Ministrave depozitoi në Gjykatën e Apelit Tiranë një kërkesë për *rivendosje në afat* kundër vendimeve të njohjes. Më 26 dhjetor 2003, Gjykata e Apelit Tiranë pranoi kërkesën me arsyetimin se vendimet e kundërshtuara nuk i ishin njoftuar Këshillit të Ministrave.

D. Proceset vijuese në Shqipëri

1. Kthimet

39. Pas miratimit të kërkesës së tyre për rivendosje në afat, më 5 janar 2004, Këshilli i Ministrave depozitoi një ankim për çështjet e ligjit duke kundërshtuar vendimet e njohjes.

40. Më 10 shkurt 2005, Gjykata e Lartë i prishi ato vendime dhe e ktheu çështjen për rishqyrtim. Ajo u shpreh se Këshillit të Ministrave duhej t’i jepej mundësia për të kundërshtuar njohjen e vendimit të arbitrazhit.

41. Më 14 shkurt 2006, Gjykata e Apelit Tiranë vendosi pushimin e shqyrtimit të çështjes. Ajo u shpreh se përfaqësuesi i shoqërisë kërkuese nuk kishte marrë një autorizim të vlefshëm nga drejtuesi i saj për të filluar proceset e njohjes në Shqipëri. Shoqëria kërkuese bëri ankim për çështjet e ligjit.

42. Më 26 shtator 2007, Gjykata e Lartë e prishi vendimin e gjykatës më të ulët dhe e ktheu çështjen për rishqyrtim. Ajo u shpreh se gjykata e apelit nuk e kishte dëgjuar shoqërinë kërkuese për çështjen e autorizimit dhe nuk i kishte dhënë asaj mundësinë të korrigjonte gabimet e pretenduara në këtë drejtim.

2. Rrëzimi i kërkesës për njohje

43. Gjatë rigjyimit, shoqëria kërkuese parashtroi se Qeveria nuk mund të ngrinte para Gjykatës pretendimet që ajo nuk i kishte ngritur përpara tribunalit të arbitrazhit. Në veçanti, ajo vuri në dukje se Qeveria nuk e kishte kundërshtuar zgjidhjen e mosmarrëveshjes me arbitrazh dhe as ligjshmërinë e Marrëveshjes 1991 përpara tribunalit të arbitrazhit.

44. Më 31 mars 2009, Gjykata e Apelit Tiranë rrëzoi kërkesën e shoqërisë kërkuese për njohjen e vendimit të arbitrazhit. Ajo gjeti disa shkelje të “parimeve bazë të ligjit shqiptar” në kuptimin e nenit 394 (dh) të Kodit të Procedurës Civile (shihni paragrafin 67 më poshtë) dhe të nenit V (2) të Konventës së 1958 për Njohjen dhe Ekzekutimin e Vendimeve të Huaja të Arbitrazhit (“Konventa e Nju-Jorkut”) (shihni paragrafin 68 më poshtë). Në lidhje me Konventën e Nju-Jorkut, gjykata sqaroi se megjithëse ishte bërë e detyrueshme në Shqipëri në janar 2000, ajo u klasifikua si “e drejtë procedurale” dhe për këtë arsye ishte e zbatueshme për mosmarrëveshjen në shqyrtim.

45. Gjykata gjeti, së pari, se Marrëveshja 1991 krijonte të drejta dhe detyrime vetëm për shoqërinë komunale nënshkruese të marrëveshjes, jo për Qeverinë. Qeveria thjesht kishte autorizuar Marrëveshjen 1991 pa marrë përsipër detyrime ndaj shoqërisë kërkuese dhe sipas ligjit shqiptar organet shtetërore mbanin përgjegjësi individuale dhe jokolektive.

46. Së dyti, shoqëria kërkuese nuk ishte regjistruar rregullisht në Shqipëri. Themelimi i saj në Itali ishte bërë më 17 prill 1991, disa javë pas datës 26 mars 1991 kur nënshkroi marrëveshjen me autoritetet shqiptare.

47. Së treti, ligji i shoqërive me kapital të huaj parashikonte që marrëveshjet për themelimin e këtyre shoqërive rregulloheshin nga ligji shqiptar (shihni paragrafin 5 më lart), prandaj nuk ishte e hapur për palët në Marrëveshjen 1991 që të zgjidhnin një ligj të huaj si ligj rregullues (shihni paragrafin 8 më lart).

48. Së katërti, asnjë nga palët nuk mund të shmangte gjykatat shqiptare dhe të zgjidhte arbitrazhin për të zgjidhur mosmarrëveshjen e tyre pasi kjo mundësi ishte e ndaluar si nga neni 70 i Kodit të Procedurës Civile të vitit 1981 (“KPC”, shihni paragrafin 64 më poshtë) ashtu edhe nga neni 37 i KPC-së 1996 në fuqi (shihni paragrafin 66 më poshtë). Arbitrazhi ishte i mundur, sipas nenit 31 të ligjit për të drejtat civile të të huajve, vetëm kur parashikohej nga një traktat ndërkombëtar ku Shqipëria bënte palë (shihni paragrafin 63 më poshtë).

49. Në lidhje me këtë, një marrëveshje ndërmjet Shqipërisë dhe Italisë e datës 12 shtator 1991 “për nxitjen dhe mbrojtjen e investimeve” parashikonte që investitorët mund të fillonin procedurat e arbitrazhit për të mbrojtur të drejtat e tyre në lidhje me investimet e tyre. Megjithatë, gjykata konstatoi se kjo marrëveshje nuk ishte “një marrëveshje ndërkombëtare e miratuar me ligj” në kuptimin e legjislacionit në fuqi. Sidoqoftë, kjo marrëveshje ishte miratuar disa muaj pas nënshkrimit të Marrëveshjes 1991 dhe megjithëse ishte në fuqi kur u zhvilluan proceset e arbitrazhit, ajo nuk mund të shërbente në mënyrë retroaktive si bazë për klauzolën e arbitrazhit.

50. Gjithashtu, ligji i vitit 1990 për mbrojtjen e investimeve të huaja nuk ishte një marrëveshje ndërqeveritare apo një konventë ndërkombëtare sipas kuptimit të nenit 31 të ligjit për të drejtat civile të të huajve të vitit 1964, prandaj ai nuk mund të shërbente si bazë për arbitrazhin.

51. Së pesti, arbitrat nuk e kishin dërguar draftin e vendimit të arbitrazhit për miratim te sekretariati i ICC-së siç kërkohet nga rregullat e ICC-së të zbatueshme në atë kohë dhe sekretariati i ICC-së nuk i kishte njoftuar vendimin Qeverisë.

52. Së gjashti, përkthimet e Marrëveshjes 1991 dhe vendimit të Arbitrazhit nuk ishin në përputhje me kërkesat e përkthimit të miratuara në vitin 2004 dhe 2005. Shoqëria kërkuese nuk kishte dhënë kopjen origjinale ose të njëzuar të vendimit të Arbitrazhit.

3. *Proceset gjyqësore përpara gjykatave të larta*

53. Më 26 prill 2009, shoqëria kërkuese paraqiti ankim në Gjykatën e Lartë për të kundërshtuar të gjitha gjetjet e gjykatës së apelit. Ajo parashitroi në veçanti se vendimi i arbitrazhit nuk ishte në kundërshtim me ligjin shqiptar dhe se, gjithsesi, shkelja e një ligji nuk ishte e mjaftueshme për shkeljen e nenit 394 (dh) të KPC-së, i cili kërkonte shkeljen e “parimit bazë të ligji shqiptar” për të mohuar njohjen e një vendimi (shihni paragrafin 67 më poshtë). Në lidhje me Konventën e Nju-Jorkut, ku Shqipëria ka aderuar në janar 2000, shoqëria kërkuese pretendoi se ajo nuk ishte e zbatueshme sepse kishte hyrë në fuqi në lidhje me Shqipërinë pas fakteve përkatëse. Pavarësisht kësaj, konventa në fjalë nuk justifikonte rrëzimin e kërkesës për njohje.

54. Për më tepër, ajo parashitroi se palët ishin të lira të zgjidhnin ligjin rregullues të marrëveshjes dhe të zgjidhnin mosmarrëveshjet me arbitrazh. Në këtë drejtim, ajo theksoi se neni 8 i ligjit për mbrojtjen e investimeve të huaja ishte i mjaftueshëm për të ofruar një bazë për arbitrazhin.

55. Më 12 prill 2012, Gjykata e Lartë hodhi poshtë ankimin e shoqërisë kërkuese për çështjet e ligjit me anë të një vendimi *de plano* duke vënë në dukje se ai nuk përfshinte asnjë argument të pranueshëm në shkallë të lartë.

56. Në një datë të papërcaktuar, shoqëria kërkuese paraqiti një ankim kushtetues.

57. Më 10 korrik 2013, Gjykata Kushtetuese prishi vendimin e Gjykatës së Lartë, duke vënë në dukje se ajo gjykatë në vendimin e saj duhej të kishte renditur arsyet e ankimit të shoqërisë kërkuese për të treguar se ato ishin shqyrtuar siç duhej.

58. Për sa i përket ankimit që vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë, i datës 26 dhjetor 2003, për të lejuar rivendosjen në afat të Qeverisë shkelte parimin e sigurisë juridike, Gjykata Kushtetuese konstatoi se ankimi nuk ishte ngritur në Gjykatën e Lartë dhe sidoqoftë nuk i është sjellë brenda afatit ligjor prej dy vjetësh. Prandaj, ajo e refuzoi atë si të vonuar.

59. Më 4 tetor 2013, Gjykata e Lartë vendosi edhe një herë kundër shoqërisë kërkuese. Vendimi i saj parashtronte arsyet e ankimit të shoqërisë kërkuese dhe i hodhi poshtë ato me një arsyetim *de plano*.

60. Më 2 dhjetor 2014, shoqëria kërkuese paraqiti një tjetër ankim kushtetues.

61. Më 22 dhjetor 2015, Gjykata Kushtetuese rrëzoi ankimin duke konstatuar se vendimi i Gjykatës së Lartë ishte i arsyetuar siç duhej dhe se nuk kishte gjetje të shkeljes së kërkesave për gjykim të drejtë.

E. Proceset e njohjes në ITALI

62. Më 16 korrik 2014, Gjykata e Apelit Romë njohu vendimin e arbitrazhit në Itali.

E DREJTA E BRENDSHME DHE NDËRKOMBËTARE

A. Ligji i vitit 1964 mbi gëzimin e të drejtave civile nga të huajt (ligji nr. 3920 i 21 nëntorit 1964 “Mbi gëzimin e të drejtave civile nga të huajt dhe zbatimin e ligjit të huaj”, i cili ishte në fuqi deri në 1 korrik 2011).

63. Nenet përkatëse të ligjit për të drejtat civile të të huajve parashikonin:

“Neni 26

Moszbatimi i ligjit të huaj

Në asnjë rast nuk mund të zbatohen ose të kenë efekt në territorin e Republikës Popullore të Shqipërisë ligjet ose dispozitat e tjera të një shteti të huaj si dhe kushtet e vëna në kontratat e palëve, kur këto janë në kundërshtim me rendin shtetëror dhe shoqëror të Republikës Popullore të Shqipërisë.

[...]

Neni 31

Moszbatimi i dispozitave të kësaj ligje kur ka konventa ndërkombëtare

Dispozitat e kësaj ligje nuk zbatohen kur me konventa ndërkombëtare në të cilat ka marrë pjesë Republika Popullore e Shqipërisë janë caktuar dispozita të ndryshme [në lidhje me çështjet që mbulon ky ligj].”

B. Kodi i Procedurës Civile 1981 (ligji nr. 6341 i 27 qershorit 1981)

64. Neni 70 i Kodit të Procedurës Civile 1981 (ligji nr. 6341 i 27 qershorit 1981 që ishte në fuqi deri në 1 qershor 1996) lexon:

“Neni 70

Palët në një mosmarrëveshje gjyqësore nuk mund të bien dakord që mosmarrëveshjet brenda kompetencës së gjykatave shqiptare t’i paraqesin gjykatave ose arbitrave të huaj. Përjashtim bëhet për kontratat e lidhura ndërmjet shoqërive tregtare jashtë vendit dhe të huajve, me kusht që marrëveshja të bëhet me shkrim dhe të miratohet nga ministria përkatëse.”

C. Ligji për mbrojtjen e investimeve të huaja (dekreti i Presidiumit të Kuvendit Popullor nr. 7406 “Për mbrojtjen e investimeve të huaja” në fuqi deri më 20 gusht 1992)

65. Pjesa 8 e ligjit lexon:

“Republika Popullore Socialiste e Shqipërisë do të nxisë frymën e vullnetit të mirë dhe të bashkëpunimit për zgjidhjen e shpejtë dhe të drejtë të mosmarrëveshjeve që mund të lindin ndërmjet palëve investuese. Nëse kjo nuk arrihet, me kërkesë të secilës palë, çështja do t’i dërgohet arbitrazhit të zgjedhur prej tyre.”

D. Kodi i Procedurës Civile 1996 (i ndryshuar dhe aktualisht në fuqi)

66. Neni 37 i KPC-së lexon:

**“Neni 37
(Ndryshuar me ligjin nr. 8812 të datës 17.5.2001)**

Juridiksioni i gjykatave shqiptare për personat fizikë dhe juridikë të huaj rregullohet me ligj.

Juridiksioni i gjykatave shqiptare nuk mund t’i kalohet me marrëveshje një juridiksioni të huaj, përveç kur gjykimi ka lidhje me një detyrim ndërmjet të huajve ose ndërmjet një të huaji e një shtetasi shqiptar, ose personi juridik pa banim ose qëndrim në Shqipëri, si dhe kur këto përjashtime janë parashikuar në marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara nga Republika e Shqipërisë.”

67. Njohja dhe ekzekutimi i vendimeve të huaja në Shqipëri rregullohet, mes të tjerave, në nenet e mëposhtme:

**“KREU IX
NJOHJA E VENDIMEVE TË HUAJA**

Neni 393

Kushtet për zbatimin e vendimeve të dhëna nga gjykatat e huaja

Vendimet e gjykatave të shteteve të huaja njihen dhe zbatohen në Republikën e Shqipërisë, në kushtet e parashikuara në këtë Kod ose në ligje të veçanta.

Kur për këtë qëllim ka marrëveshje të posaçme ndërmjet Republikës së Shqipërisë dhe shtetit të huaj zbatohen dispozitat e marrëveshjes.

Neni 394

Pengesat ligjore për zbatimin e vendimeve të dhëna nga gjykatat e huaja

Vendimit të një gjykate të shtetit të huaj nuk i jepet fuqi në Republikën e Shqipërisë kur:

[...]

dh) nuk pajtohet me parimet bazë të legjislacionit shqiptar.

Neni 395

Shqyrtimi i kërkesës

Kërkesa për t’i dhënë fuqi vendimit të gjykatës së huaj i paraqitet gjykatës së apelit.

[...]

Neni 397

Gjykata e apelit nuk e shqyrton çështjen në themel, por vetëm kontrollon nëse vendimi i paraqitur nuk përmban dispozita që vijnë në kundërshtim me nenin 394 [të KPP-së].

[...]

Neni 398

Zbatimi i vendimit të një gjykate të huaj

Vendimi i gjykatës së shtetit të huaj zbatohet në Republikën e Shqipërisë vetëm në bazë të vendimit të gjykatës të apelit që i jep fuqi këtij vendimi [të huaj] dhe ekzekutohet në përputhje me dispozitat përkatëse të këtij Kodi.

Neni 399

Vendimi i gjykatës së arbitrazhit

Dispozitat e këtij kreu zbatohen edhe për njohjen e vendimit përfundimtar të një arbitrazhi të shtetit të huaj.”

E. Konventa e 1958 për Njohjen dhe Ekzekutimin e Vendimeve të Huaja të Arbitrazhit (“Konventa e Nju-Jorkut”)

68. Neni V i Konventës së Nju-Jorkut lexon si më poshtë:

Neni V

[...]

2. Njohja dhe ekzekutimi i një vendimi arbitrazhi gjithashtu mund të refuzohet nëse autoriteti kompetent në vendin ku kërkohet njohja dhe ekzekutimi konstaton se:

- a) Objekti i mosmarrëveshjes nuk mund të zgjidhet me arbitrazh sipas ligjit të atij vendi; ose
- b) Njohja ose ekzekutimi i vendimit do të ishte në kundërshtim me politikën publike të atij vendi.”

VLERËSIMI I GJYKATËS

A. Shkelja e pretenduar e paragrafit 1 të nenit 6 të Konventës

1. *Shkelja e sigurisë juridike si rezultat i rivendosjes në afat të Qeverisë*

69. Shoqëria kërkuese u ankua se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë, i datës 26 dhjetor 2003, i cili lejonte Qeverinë të paraqiste ankim jashtë afatit (shihni paragrafin 38 më lart) përbënte shkelje të parimit të sigurisë juridike.

70. Gjykata vëren se vendimi i kundërshtuar që lejonte Qeverinë të paraqiste një ankim jashtë afatit ishte një akt i menjëhershëm që nuk krijoi një situatë të vazhdueshme, edhe nëse kjo do të sillte rihapjen e proceseve (krahasoni me *Khanyan kundër Armenisë* (vendim), nr. 19065/05, 5 korrik 2007; dhe *Gargali kundër Bullgarisë* (vendim), nr. 67670/01, 5 qershor 2006). Për më tepër, nëse nuk ka mjet ligjor adekuat kundër një akti të caktuar që pretendohet se është në shkelje të Konventës, data e kryerjes së atij akti konsiderohet “përfundimtare” për qëllimet e rregullit gjashtëmujor (shihni, për shembull, *Stanca kundër Rumanisë* (vendim), nr. 59028/00, 27 prill 2004).

71. Shoqëria kërkuese parashtroi se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë, i datës 26 dhjetor 2003, nuk iu njoftua, megjithatë Gjykata vlerëson se shoqëria kërkuese duhet të ketë marrë dijeni për atë vendim të paktën më 14 shkurt 2006, kur Gjykata e Apelit Tiranë vendosi edhe një herë për këtë çështje (shihni paragrafin 41 më lart). Shoqëria kërkuese nuk e paraqiti këtë ankim në Gjykatë brenda gjashtë muajve nga 14 shkurt 2006, datë në të cilën ajo duhet të kishte marrë dijeni për vendimin e kundërshtuar. Në fakt, në vitin 2013 Gjykata Kushtetuese e rrëzoi këtë ankim si të vonuar për të njëjtat arsye (shihni paragrafin 58 më lart).

72. Rrjedhimisht, ky ankim është i papranueshëm sipas paragrafit 1 të nenit 35 të Konventës për mosrespektim të rregullit të gjashtë muajve dhe për këtë arsye ai duhet të refuzohet në përputhje me paragrafin 4 të nenit 35 të saj.

2. *Mosekzekutimi i vendimit të arbitrazhit*

73. Shoqëria kërkuese u ankua se mosekzekutimi i vendimit të arbitrazhit nga Qeveria ishte gjithashtu në kundërshtim me të drejtën e saj për t'ju drejtuar gjykatës sipas paragrafit 1 të nenit 6 të Konventës.

74. Gjykata përsërit që ekzekutimi i një vendimi të dhënë nga një gjykatë duhet të konsiderohet si pjesë e pandarë e “seancës gjyqësore” për qëllime të nenit 6. Gjithashtu ajo i referohet praktikës gjyqësore në lidhje me mos-ekzekutimin ose ekzekutimin me vonesë të vendimeve të brendshme të formës së prerë (shihni *Hornsby kundër Greqisë*, nr. 18357/91, 40, *raporte të vendimeve* 1997 II).

75. Gjykata vëren se sipas ligjit të brendshëm, procedurat për njohjen e një vendimi të huaj arbitrazhi i paraprinë dhe ishin të dallueshme nga procedurat e mëvonshme në lidhje me ekzekutimin e tij (shihni paragrafët 35–36 dhe 67 më lart).

76. Rrjedhimisht, shoqëria kërkuese ishte e detyruar të siguronte njohjen e brendshme të vendimit të Arbitrazhit (krahasoni me *Marini kundër Shqipërisë*, nr. 3738/02, §§ 73–75, 18 dhjetor 2007, ku vendimi i brendshëm i arbitrazhit, pasi bëhet përfundimtar, ishte i detyrueshëm në lidhje me Shtetin). Ky përfundim nuk ndryshon nga fakti, sipas paragrafit 1 të nenit 6 të Konventës, që shoqërisë kërkuese nuk i kërkohej të fillonte procedurat e ekzekutimit kundër Shtetit (shihni *Metaxas kundër Greqisë*, nr. 8415/02, § 19, 27 maj 2004).

77. Megjithëse vendimi i arbitrazhit fillimisht u njoh nga gjykatat e brendshme, kjo njohje u anulua më pas dhe përfundimisht u refuzua (shihni paragrafët 35, 40 dhe 43).

78. Fakti që vendimi u njoh në Itali nuk e ndryshon faktin që ai nuk u njoh në Shqipëri. Në këto rrethana, për sa i përket sistemit ligjor shqiptar, shoqëria kërkuese nuk kishte një vendim detyrues në favor të saj.

79. Nga kjo rrjedh se ankimi për mosekzekutimin e vendimit të panjohur të arbitrazhit është haptazi i pabazuar dhe duhet të refuzohet në përputhje me paragrafët 3 (a) dhe 4 të nenit 35 të Konventës.

B. Shkelja e pretenduar e nenit 1 të protokollit nr. 1 të Konventës për shkak të mosekzekutimit të vendimit të arbitrazhit

80. Shoqëria kërkuese u ankua se mosekzekutimi i vendimit të arbitrazhit nga Qeveria ishte në kundërshtim me të drejtën e saj të pronës sipas nenit 1 të protokollit nr. 1 të Konventës.

1. Nëse ka pasur “pasuri” sipas kuptimit të nenit 1

81. Gjykata ka vlerësuar në një sërë çështjesh që pretendimet e bazuara në vendimet e arbitrazhit, sa i përket statusit të tyre specifik sipas ligjit të brendshëm, përbënin “pasuri” sipas kuptimit të nenit 1 të protokollit nr. 1 të Konventës (*Rafineritë Greke Stran dhe Stratis Andreadis kundër Greqisë*, 9 dhjetor 1994, §§ 67-68, seria A nr. 301-B, dhe *BTS Holding, a.s. kundër Sllovakisë* nr. 55617/17, §§ 49–51, 30 qershor 2022). Në rastin konkret, pretendimi i shoqërisë kërkuese bazohej në vendimin e Arbitrazhit, i cili ishte përfundimtar dhe mund të kundërshtohej vetëm për arsyet e kufizuara të parashikuara në nenet 394 dhe 397 të KPC-së (shihni paragrafin 67 më lart). Kështu, megjithëse vendimi nuk u njoh përfundimisht nga gjykatat vendase, mund të thuhet se përbënte një “pritshmëri legjitime” në kushtet e nenit 1 të protokollit nr. 1 të Konventës (shihni *Pressos Compania Naviera S.A. dhe të tjerët kundër Belgjikës*, 20 nëntor 1995, § 31, seria A nr. 332).

2. Nëse ka pasur ndërhyrje

82. Shoqëria kërkuese parashtroi se mosekzekutimi i vendimit të Arbitrazhit ndërhynte në të drejtat e saj të pronës. Gjykata ka vënë në dukje tashmë se procedurat për njohjen e një vendimi të huaj arbitrazhi i paraprinë dhe ishin të ndryshme nga procedurat e mëvonshme në lidhje me ekzekutimin e tij (shihni paragrafin 75 më lart).

83. Rrjedhimisht, Gjykata vlerëson se ishte mosnjohja e vendimit të Arbitrazhit që ndërhyri në të drejtat e pronës së shoqërisë kërkuese, dhe jomosekzekutimi i tij që ishte përfundimisht pasojë e mosnjohjes.

84. Kjo ndërhyrje nuk përbënte as privim të pronës sipas kuptimit të fjalisë së dytë të nenit 1 të protokollit nr. 1, as masë kontrolli të përdorimit të pronës sipas kuptimit të fjalisë së tretë të tij.

Prandaj, ai duhet të shqyrtohet sipas rregullit të përgjithshëm të parashikuar në fjalinë e tij të parë (shihni *Rafineritë Greke Stran dhe Stratis Andreadis*, cituar më lart, §§ 67 dhe 68).

3. *Pajtueshmëria e ndërhyrjes me nenin 1 të protokollit nr. 1 të Konventës*

85. Ekziston një kusht thelbësor që ndërhyrja të konsiderohet në pajtim me nenin 1 të protokollit nr.1 që të jetë e ligjshme, ku kompetenca e Gjykatës për të shqyrtuar pajtueshmërinë me të drejtën e brendshme kufizohet me rastet e zbatimit dukshëm të gabuar të dispozitave ligjore të kundërshtuara ose ku nxirren konkluzione arbitrare (shihni, për shembull, *Beyeler kundër Italisë* [DHM], nr. 33202/96, § 108, GJEDNJ 2000-I, me referenca të mëtejshme).

86. Në shqyrtimin e ligjshmërisë së ndërhyrjes në çështjen në fjalë, Gjykata duhet të konstatojë nëse ka pasur një gabim të dukshëm apo arbitraritet në gjetjet e vendimit të Gjykatës së Apelit Tiranë, të datës 31 mars 2009 (shihni paragrafët 44–52), i cili më pas u la në fuqi nga gjykatat e larta.

87. Në lidhje me këtë, Gjykata duhet të vërë në dukje se në formularin e saj të kërkesës shoqëria kërkuese u ankua në terma të përgjithshëm për mos ekzekutimin e vendimit të arbitrazhit, por nuk bëri parashtrime të detajuara në lidhje me arsyet e ndryshme të mosnjohjes që përmbante vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë, i datës 31 mars 2009.

88. Në parashtrimet e saj të mëvonshme përpara Gjykatës, shoqëria kërkuese komentoi dy çështje që mund të shihen si kundërshtim i gjetjeve të Gjykatës së Apelit.

89. Së pari, ajo shpjegoi se sipas ligjit italian, veprimet e një drejtori ose përfaqësuesi të një shoqërie në themelim mund të ratifikohen më pas nga shoqëria e re pasi të jetë regjistruar rregullisht (shihni paragrafin 46 më lart). Më pas këto veprime u konsideruan si të kryera nga shoqëria e regjistruar rishtazi.

90. Së dyti, shoqëria kërkuese vuri në dukje se vendimi i arbitrazhit nuk ishte dhënë nga një tribunal i ICC-së, që kishte vepruar vetëm si autoritet caktues i një arbitri (shihni paragrafët 12 dhe 51 më lart).

91. Megjithatë, me përjashtim të argumenteve të mësipërme, parashtrimet e shoqërisë kërkuese para Gjykatës nuk përfshinin asnjë sfidë tjetër specifike për gjetjet e mbetura të Gjykatës së Apelit Tiranë, në veçanti konkluzionin e saj se njohja e vendimit do të kishte qenë në shkelje të “parimeve bazë të ligjit shqiptar”.

92. Në lidhje me këtë, Gjykata thekson konstatimet e gjykatave të brendshme se në kohën e nënshkrimit të Marrëveshjes 1991 ndërmjet shoqërisë kërkuese dhe autoriteteve shqiptare, Shqipëria ishte ende republikë socialiste, sistemi ligjor i së cilës përfshinte kufizime dhe kushte të forta për njohjen e vendimeve të huaja, përfshirë edhe vendimet e huaja të arbitrazhit kundër shtetit shqiptar. Në thelb, kjo njohje ishte e mundur vetëm nëse bazohej në një traktat ndërkombëtar të ratifikuar nga Shqipëria që parashikonte në mënyrë specifike zgjidhjen e mosmarrëveshjeve me shtetin shqiptar nëpërmjet arbitrazhit ndërkombëtar (shihni paragrafin 48 më lart). Mbështetur në ligjin për të drejtat civile të të huajve të vitit 1964, lexuar së bashku me dispozitat përkatëse të Kodit të Procedurës Civile të vitit 1981, i cili ishte në fuqi në kohën e nënshkrimit të Marrëveshjes 1991 – si dhe dispozitat e ngjashme të Kodit të Procedurës Civile të vitit 1996, i cili ishte në fuqi në kohën e vendimit të brendshëm përkatës – dhe parimet e përgjithshme të Konventës së Nju-Jorkut, gjykatat e brendshme dolën në përfundimin se në kohën e nënshkrimit të Marrëveshjes 1991 nuk ekzistonte asnjë traktat i tillë ndërkombëtar. Për rrjedhojë, vendimet e arbitrazhit ishin në kundërshtim me “parimet bazë të ligjit shqiptar”.

93. Në këto rrethana, Gjykata nuk është në gjendje të dalë në përfundimin se vendimi i gjykatave të brendshme për mosnjohjen e vendimit të arbitrazhit në Shqipëri në përgjithësi ishte haptazi i paligjshëm ose arbitrar (shihni, *a contrario*, *BTS Holding, a.s.*, cituar më lart, § 66- 73).

94. Për më tepër, duke pasur parasysh praktikën gjyqësore të Gjykatës (shihni *Lekić kundër Sllovenisë* [DHM], nr. 36480/07, §§ 94-95 dhe 105, 11 dhjetor 2018), mos njohja dhe, për rrjedhojë, mosekzekutimi i vendimit të Arbitrazhit, i cili u gjet në papajtueshmëri me parimet bazë të ligjit shqiptar, nuk mund të cilësohet si joproporcional ose përndryshe i papajtueshëm me paragrafin e dytë të nenit 1 të protokollit nr. 1 të Konventës.

95. Për rrjedhojë, ankimi është haptazi i pabazuar dhe duhet të refuzohet në përputhje me paragrafët 3 (a) dhe 4 të nenit 35 të Konventës.

PËR KËTO ARSYE, GJYKATA, UNANIMISHT,

Shpall kërkesën të papranueshme.

Bërë në gjuhën angleze dhe njoftuar me shkrim më 16 maj 2024.

Olga Chernishova
Zëvendëskancelare

Georgios A. Serghides
President